

ՓՐԵԳԵՐԻԿՈՍ-ԳՈՒԼԻԷԼՄՈՍ-ԼՈՒԴՈՎԻԿՈՍ

ԽՆԱՄԱԿԱՆ ՓՐԻՍՏԻՈՅ.

Փրուսիոյ Փրեդերիկոս Գուլիելմոս Դ թագաւորը 1857-ին ծանր հիւանդութիւն մը ունեցաւ, եւ բժշկաց խորհրդովը ստիպուեցաւ կառավարութեան հոգը վրայէն թողլու. եւ ո-

րովհետեւ զաւակ չունէր, իշխանութիւնը յանձնեց իւր եղբօրը Փրեդերիկոս-Գուլիելմոս-Լուդովիկոս իշխանին, որ սկսաւ երկիրը կառավարել՝ Խնամակալ անուամբ:

Փրեղերիկոս-Գուլիէլմոս-Լուդովիկոս ծնած է 1797-ին մարտի 22-ին: Ինչպէս որ կենդանագրէն եւս կերեւնայ, զեղապատշաճ է եւ անձնեայ: Բրուսիոյ 1813-ին եւ 1815-ին Գաղղիոյ դէմ բրած պատերազմներուն մէջ շատ անգամ քաջութիւններ բրաւ. երբոր 1840-ին եղբայրը թագաւորեց, ինքն ալ Փոմերանիա նահանգին կուսակալ անուանեցաւ, եւ այնուհետեւ միշտ տէրութեան զործոցը մէջ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ, մինչեւ որ խնամակալութեան պաշտօնին հասնելով՝ բոլոր տէրութեան կառավարութիւնը ձեռք առաւ եւ

առաջ կտանի:

Ամուսնացած է 1829-ին Սաքս-Վէյմարի մեծ դքսին աղջկանը հետ: Երկու զաւակ ունեցաւ. առաջինն է Փրեղերիկոս - Գուլիէլմոս - Նիկողայոս - Կարոլոս, ծնեալ յ31 հոկտեմբերի 1831. եւ երկրորդն է Մարիամ - Լուիզ - Եղիսաբեթ, ծնեալ յ3 հոկտեմբերի 1838:

Անդրանիկը՝ Փրեղերիկոս - Գուլիէլմոս - Նիկողայոս - Կարոլոս՝ ամուսնացաւ 1857-ին Անգղիոյ թագուհւոյն առջինեկ Վիկտորիա աղջկանը հետ:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ ՄԱՐՏ ԵՒ ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՅ ՎՐԱՅ

ՄԱՐՏ.

Տարւոյն երրորդ ամիսը զրեք տնեայն եւրոպական ազգք եւ քանի մի արեւելեայք մարտ կոչեն՝ բառին վերջաւորութիւնը դոյզն ինչ փոփոխելով. օրինակի համար, մեք Հայքս մարտ կրսեմք, Տանիկք՝ մարտ, Ռուսք՝ նոյնպէս մարտ, Յոյնք՝ մարտիոս, Լատինք՝ մարտիոս, Գերմանացիք՝ մարտ, Անգղիացիք՝ մարտ. Գաղղիացիք՝ մարտ, Իսպանացիք՝ մարտ, եւ այլն:

Այս այլ եւ այլ ազգերը յայտնի է քե հին Հռոմէացեացոցմէ առեւ եւս այս անունը. բայց գործածութեանն ու վախճանին վրայ այլ եւ այլ կարծիքներ կան. մեք այս տեղ համառօտեմք այն կարծիքները, եւ նոյն ամսոյն, ինչպէս նաեւ յաջորդ ամսոց վրայ եղած գլխաւոր պատճախն եւ ուսումնական գիտելիքները:

Մակրոբիոս լատին պատմիչը կրսեք քե Հռոմէացեացոց իշխանութեան հիմնադիր Հռոմուլոսին հայր եղբ եւ Մարս կամ Արկա, որ պատերազմի աստուածն էր: Հռոմուլոս ուզելով հօրը յիշատակը մշտնջենաւոր ընել մարդկանց մէջ, տարւոյն առաջին ամսոյն անունը՝ յանուն նորա Մարս կամ Մարտիոս դրաւ: Շատերուն կարծիքն ալ այն է որ Հռոմուլոս իւր իշխանութիւնը հաստատած ժամանակը՝ դրացի ժողովրդոց հետ անդադար պատերազմելու ստիպուած լինելով՝ տարւոյն առաջին ամիսը պատերազմաց Մարս (Արկա) աստուածոյն անունովը անուանեց:

Հռոմուլոսի յաջորդեց Նոմա Պոմպիլիոս. սորա խաղաղաւէտ քաղաքութեան ժամանակը՝ մարտ ամիսն իւր առաջին յարգը կորսնցուց, միանգամայն եւ առաջնութեան պատիւը. տարւոյն երրորդ ամիսն եղաւ, եւ այն երրորդ կարգին մէջ մնաց մինչեւ ցայսօր: Տարւոյն տասներկու ամիս բաժնուէին իւր 31 օրերէ ձեւացած եւ մարտ ամիսը, եւ միշտ նոյնպէս անփոփոխ մնաց մինչեւ ցայժմ:

Իսկզբան բոլոր մարտ ամիսը նուիրած էին Հռոմէացեացի պատերազմի աստուածոյն, եւ առաջին օրը ի յիշատակ վերադարձին արեւու՝ Վեսա աստուածուհւոյն բազնին վրայի նուիրական հուրը կնորոգէին՝ նոյն իսկ արեւէն կիզիչ ապակիով (*վերքեվսիզ*) վառելով: Եւ երբ նուիրեցաւ Արեմաս աստուածուհւոյն, եւ իսպախ նորա 19-ին հանդիսաւոր տօն կկատարէին հինգ օր: Այն տօնն աւելի արհեստաւոր տօն կհամարուէր, եւ առակերտ իրենց վարժապետաց ընծաներ կուտային: Ամսոյն 17-ին կկատարուէր Բաֆոսի տօնը, որ զինոյն եւ արքեպիսկոպոս պատշաճ աստուածն էր: Այն ամսոյն մէջ կկատարուէր նաեւ Վեսա աստուածուհւոյն տօնախմբութիւնը:

Մարտ ամսոյն մէջ արեւը հարաւային կիսագնդէն կելլէ, հիւսիսային կիսագնդէն կմտնէ: Մարտի 14-ին (քս նոր տօմարի) արեւը հասարակածին հարաւակողմը կլինի՝ Ջրոս կենդանակերպին զրեք վրան. 7-ին կմտնէ Չուկն համաստեղութեան մէջ, եւ 20-ին կը հասնի զարնանային հասարակածի եւ զիւրեմաւասարի կէտին՝ առաւօտեան ժամը 9-ին 14 վայրկեանին. անկէջ կանցնի հասարակածին հիւսիսային կողմը, եւ մինչեւ ամսոյն վերջը երթալով կխոնարհի: Արեւուն միջօրեական բարձրութիւնը ամէն օր կաւելնայ. նառազայրներն աւելի խոսոր կերպով մեզ կը հասնին, որով եւ բարեխառնութիւնը կամ ջերմութիւնը կաւելնայ. այնպէս որ երբ մեկը բնէն դիտէ բարեխառնութեան աւիւնները, անոնց միջին քիւկզնէ մարտի համար՝ 6 ասիւնան եւ 58', իսկ փետրուարի համար 5 ասիւնան եւ 99':

Երբեմն կպատահի որ փետրուարի վերջերը օդը կը կակրղնայ, այնպէս որ կարծես քե զարուր սկսաւ, եւ ձմեռուան սառնամանիքը անցան գնացին. բայց շուտով կխմացուի որ դեռ զարուրն եկած չէ. վասն զի այն մեղմիկ ու անոյշ օրերուն ետեւէն կուզան յանկարծ ցրտաստոյց օրեր եւ առաս եղեամ. որով